

Рат на Балкану

Еманципација Балкана

Београдска „Политика“ под овим насловом на уводном мјесту разлиже овако:

Питање о Скадру много више је опште балканско питање, него што изгледа. Оно не доводи пред ријешење само судбину једнога града, без кога Црној Гори, члану балканског савеза, нема живота. Једна крупнија ствар стоји са питањем о Скадру на прекрету: то је питање о еманципацији Балкана од тугорства Европе. Балканске војске су ослободиле Балкан од Турака; балкански државници имају сад, једном сјајном одлуком, да изврше политичко ослобођење Балкана од Европе.

Да та велика борба, која је неминовна пошљедица државних преокрета на Балкану, отпочне тако рано и у тако одличном облику, дала је повода Аустро-Угарска. Она је покушала да на новим, способним државама примени старе методе који су примјењивани на неспособну турску империју. И успјела је, користећи се мирољубивошћу Европе, да стави велике силе у службу својих планова. Као да на Балкану није извршен најкоректнији преображај, као да на Цетињу влада исти режим као у Скадру, велике силе траже, силом присуства својих бродова, да се Скадар не опсађује, и ако рат још траје и преда аутономној Арбанији, која као држава још не постоји.

Аустрија у својим захтјевима иде још и даље. Она за католички живаљ у новим крајевима, поред гаранције коју дају српски закони, тражи нарочите гаранције, које су се некада тражиле од Турске.

Балкански преокрет је уништио многе предрасуде, али политичке методе, које се оснивају на старом искуству и дугим навикама, није од један пут могао да измијени. Од кад је постало Источно Питање, велике силе су научиле да државну слабост и административну неврачунљивост Турске експлоатишу у своју корист. Балкан је био широко поље њихове политике, велика сфера њихових интереса. Сада је Балкан, међутим, прошао из руку Турака у руке способних народа, чије је ослобођење за читаве стотине година силама било изговор за спровођење политике. Од један пут је за политичаре са освајачким плановима нестало земљишта испод ногу. Од један пут су све тајанствене везе покидане. И сад велике силе не умију више да се нађу. Оне, које су преокретом изгубиле, примјењују старе методе и чине очајне покушаје; оне, које су добиле, не могу да се ослободе старих веза и политичких навика и прибјегавају мјерама, којима се прибјежавало према Турској кад год се није могао да постигне сигуран споразум.

Флотна демонстрација најбоље карактерише односе, који међу њима владају. То је једна полумјера, која више открива разноликост у појудама, него сагласност у мишљењима. То је, по старом рецепту, толико пута обнављаном у историји Источног Питања, споразум између оних који добијају и оних који губе.

Међу онима, који у овом случају губе, долази на првом мјесту Аустро-Угарска. Она је деценијама водила пропаганду у Старој Србији и Албанији, имајући тајни план да се спусти до Солуна или да се бар, продриjevши мало дубље, што боље учврсти као балканска земља. Заштићујући арнаутско дивље становништво, које није способно, кад му се слобода пружи, да само организује државу, она је спрема ла окупирају јужних покрајина. Послије балканског рата, међутим, за такву акцију остаје само једно поље: то је аутономна Албанија са Скадром, која је аустријска, а не јужна аутономна Албанија са Валомом, која је талијанска. Зато она сад и врши притисак на Европу и Балкан, пријетећи ратом који нико неће.

Европа је под тим притиском попустила, и покушала да се балканским државама постави као тугор, не увиђајући да се метод, који је примјењиван према Турској, не може примјењити на савез држава, пред којима је велика будућност. И зато сад стои изненађена, збуњена и постиђена. Докле ратни бродови крстаре црногорским приморјем, на Скадар гру-

вају тешки тонови, и српски и црногорски војници узимају на бајонет позиције.

Источно Питање је постало са долазком Турака у Европу. Оно је од Балкана начинило сферу европских сила. Са изласком Турака из Европе нестане и Источног Питања. На мјесто слабе Турске остају четири способне државе, уједињене у савез који за себе представља једну силу. Једини рудимент из старог доба и једини дубок траг политике Источног Питања, јесте Аустро-Угарска на Балкану, која у пошљедњем тренутку покушава да на балканском земљишту, за себе несигурном, пусти један коријен више помоћу европског тугорства.

Огуда скадарско питање, у погледу политичке слободе Балкана, представља најважније заједничко питање за савезнике. Аустрија покушава да на Балкану остави старо земљиште немира и пропаганде, тугорства великих сила и честих међународних спорова. Скадарско питање, то је питање о еманципацији Балкана, то је увод или у будућу самосталност или у будућу потчињеност, према начину на који се питање ријеша. Ослобођење Скадра значи и ослобођење Балкана од Европе.

Зато балканске државе морају и да остану непомирљиве у својим захтјевима и неосјетљиве према флотним демонстрацијама. Малена Црна Гора, која је прва почела рат против Турака, прва почиње и велику борбу за слободу балканског царства.

Из петроградског „Н. Времена“

Овај орган јавног мњења и огледало душевног расположења великога братскога нам народа руског, према судбоносним догађајима на Балкану, а особито према трагичном положају Црне Горе, при крају побједоносног рата Балканског Савеза, толико се заузимља за нашу праведну и свету ствар, да простор „Цетињ. Вјесника“ не допушта, да све то саопштава у цјелини својим читаоцима, који наравно не престају у овим моментима упирати очи у Русију; зато отварамо ову рубрику, да у њој доносимо бар главније мисли и појаве саучешћа великог Словенског народа.

Холечек и Столипин. Два позната и мила имена, Чех и Рус, једним пламеном словенске душе обухваћени су према Црној Гори. А. А. Столипин, достојни брат великога државника, мученички наплага за Словенску мисао, од почетка рата прати у „Н. Времену“ најодушевљеније наше напоре и наше жртве. Холечек, уредник најугледнијег младочешког листа, пише Столипину:

«Данас сам прочитао ваш чланак о Црној Гори. Ви сасвим правилно расуђујете, ваши погледи у овој ствари и моји су. Ако Русија сада својом равнодушномћу, или ако ово љешне звучи, својим центризмом, погуби Црну Гору и буде виновником њеног пада, то ће значити и пад вјере Словена у Русију, конач савенске мисли, отпадање Словена од Русије и наоружање њихово, од стране непријатеља Русије против ње».....

Првопрестолна Москва министру Сазонову. Као у Петрограду тако је била и у Москви Словенска трезва, са које је председник Словенског Комитета Н. Н. Гучков, бивши председник Државне Думе, упутио министру Сазонову депешу следеће садржине:

»По одауци сабраних на великом Словенском банкету поводом пада свете отоманске столице достављам до знања вашег високопревосходитељства, да је наш радосни патриотски порив похрањен бједом, којом пријети дипломатија Србији и Црној Гори. Ми смо убођени, да ће руска дипломатија у нашем лицу умјети да нас ријечи и дјела, достојна велике државе, да подржи успјехе Словенства, држећи, да се она у цјелини поклапају са интересима Русије».

Један свијетли зрачак. »Н. Времеја« говори: »У безобразној политичкој сметености, која се производи у црногорским водама, један свијетли зрачак: у Медун стигло је 16 параброда са српском војском, артиљеријом и ратним потребама за Црну Гору. Међу овим парабродима један је руски са опсадним топовима, муницијом и шивелима, што је Русија даровала Црној Гори још 1911 године. Срећна случајност, која први пут не откупљује руски народ, бар дијелом поправља грјех дипломата. Црногорски војници у свом ратном стању још ће једном осјетити тајесну везу са руским народом. Нека би руске ратне потребе биле нашој браћи од користи».

Што даље? Под овим питањем, у „Н. Времену“ К. Г-т (Константин Грот, члан Академије Наука?) пише: »У. Н. В.« били су основано и убједљиво разјасњени значај Скадра за Црну Гору и важност све ове области с њеним центром у предјелима краљевине, у државним и економским односима. За свакога сада је несумњиво, да ослобођење града Скадра није какав каприз краља Николе него насушна потреба државних интереса и неопходан услов развића и благостања мале, стијењене у својим неплодним горама, Црне Горе. Али су тако исто несумњива и важна историјска права Црне Горе на овај стари словенски Скадар, и требало би загледиати помњивије у дубину вјекова, да се и тамо нађе ослонац стремењу Црногораца.

»Али тек сам ја промислио о томе, кад данас лист доноси потресavajuћу, готово невјероватну вијест о *нашем руском* ступању (вистепеннју) против Црне Горе. Чисто не вјерујеш својим очима и бојиш се о томе и мислиш да ли је то варка или ужасна истина? Уви! Мора се вјеровати: то је написано црним по бјелом, још под торжественим заглавком: «Од министарства иностраних дјела»..... Русија (т. ј. на срећу, не Русија само, руска дипломатија) ријеша је, да учествује у демонстрацију — било само и морално — против свога посрећнога брата, против Црне Горе. Али дипломатија поступа у име Русије, и на Русију, главу Словенства пада вас срам овога, тешкога, никад неизбрисивог преступа Јевропе против сваке политичке и међународне етике, против Словенства и његових неопосредних интереса, против мале херојске, традиционално везане узаму крви, историје и узajамном братеком љубави с Русијом, Црне Горе, чијег је славног вјештеносног Вођу Император Александар III. називао својим *јединим пријатељем*.

»И зашто се Јевропа одлучила против нашега малог, бједнога, по душевно силнога витешкога словенскога брата и традиционалнога пријатеља? У чему се састоји његова кривица или његов преступ? Само у томе што он хоће да доврши започето свето дјело борбе с вјековним непријатељем и угњетачем његовим и света хришћанства, и себи да доблије то, на што он има сва историјска, национална и морална права, без чега он не може живјети ни економски се развијати.

»Свима другим члановима балканског савеза било је остављено да слободно војују за своје државне и националне интересе и да постигну своје циљеве. Сви су они срећно искористили ову стварну и закониту слободу дјеловања, постигли своје циљеве, и заузели велике територијалне просторе, које им Јевропа не рјешава се спорити. Самој Црној Гори таква витешка борба за своју свету ствар и таква тежња, да постигне своју зајетну мисао, ставља се у тешки грјех и против ње већ је устао сва Јевропа и готова је да употреби највише с *учешћем* или с *одобрењем* њезине традиционалне покровитељнице — велике словенске Русије! Чим се оправдава тако вомијућа несправедљивост? Ради чега се и коме да се угоди предузимање та екзекуција? Очеидно, само

ради непријатељских свему Словенству, све германских и католичких интереса коварне, бесавјесне и раскрикане наше сусједке, која се не може измирити са ојачањем наше јужне браће и с њиховим савезом, и која тежи да стане на пут њиховом развићу извјештаченим створом вјечне сметње: расту Србије и Црне Горе у фантастичној Арбанији с будућим арбанашким Скадром. И да се задовоље такве појуде антисловенске и антируске — наша је дипломатија пошла покорно за Аустријом и Јевропом, заборавивши словенски позив и зајете Русије, заборавивши њезину историјску улогу на Балкану и вјековне везе с Црном Гором.

„Шта ће бити даље?“ Од официјалне Русије очевидно у тешким данима, које преживљајемо, већ се нема што очекивати, ако је грозни ток догађаја не принуди, да заштити нашу националну част, већ досга погажену. Но чим може помоћи замућена и увријеђена у својој националној и историјској свијести неофицијална Русија, када јој се и невинно изражавање својих светих братских осјећаја и патриотског расположења цинично појављује полицијом?

»Остаје само једна надежда. И ову пошљедњу надежду ми полагамо на благоразумну солидарност и песокрушиму тврдост Балканског Савеза, који слиједећи к општој великој светој циљеви и дјелујујући до сада јединодушно у братском уједињењу својих сила, не може изневјерити у најтруднијему часу свога материјално најслабијега члана, ком је он обавезан — великом услугом — мужевственим и херојским почетком овог историјског побједоносног рата и који је сада тако трагички запао у замку не турску, него створену му јевропском дипломатијом, слиједом потакнутом неморалним и ничим неоправданим аустријским појудама.

»Балкански Савез, ако хоће да буде силан и цуп живота, не може оставити Црну Гору без моћне помоћи у њеним законитим дјелима и захтјевима. Ми држимо, да побједоносна и витешка Бугарска, Србија и Грчка, — а Србија већ и чини то, — да неће оставити у невољи благородну браћу — хероје Црне Горе, и да ће истрајати за њих и за Бојју правду тако чврсто, као што су стојали и стоје за себе.

»Народна Русија биће с њима.»

Јевропско јавно мњење. »Н. В.« доноси из јевропских престоница од својих кореспондената опширне телеграфске извјештаје о текућим питањима, особито о балканским. У посљедњем броју од 24. марта налазимо следеће телеграме.

Из Париза: »Паришки уливини кругови убођења су, да сваки акт несправедљиви према маломе народу излаже јевропске државе великоме ризику, и може повући за собом катастрофу. У Француској и у Италији мисле, да у садашњем моменту опасност пријети не толико Црној Гори, колико јевропском миру. Овдје се још падају, да се Аустрија неће ријешити, да дирије у самосталност Црне Горе.»

Из Лондона: »Уводни чланак „Пад — мала — Газете“ називља насилне државу над Црном Гором *одвратним* и говори, да су од г. 1876. симпатије свих часних Енглеза биле на страни Црне Горе. Садашња демонстрација је предузета само да омете Аустрију, да самовољно располаже Скадарском околином. Овај уливини орган изјављује, да је дух црногорског народа — хероја особито драг свакојему енглескоме срцу.»

Из Цариграда: »У комитету држе, ако је збиља убијен командант Скадра Риза-паша, да је то учињено по напутку Аустријанаца, да се не изврши владина одлука о предаји града Црногорцима. У таквом случају предањем Скадра у руке Арбанаса Есад-паше, неће бити предаја».

Око Скадра

„Дубровник“ пише:

Познато је, да је лондонска реунија одлучила, да ће Једрене припасти Бугарима и ако га не освоје, а Скадар да неће доћи под Црну Гору и кад би га освојила. Овдје се виде двије мјере, које не иду ни мало у прилог срећењу балканског питања, те се већ унапријед могу предвиђети природне последице ове двојаке мјере. Под тврдим Тарабошем ско Скадра већ је проливено много крви српске и црногорске. Ту је пало на хиљаде младих живота. Тешке жртве поднесене око Скадра не могу нити смију доустити, да се на рачун њихове крви неко други шири и размије. Краљ Никола је изавио, да он неће пустити Скадра, па се Европа опирала томе колико хоће. А ни сама војска није вољна да се враћа кући а да не сврши започето дело, за које је већ доста крви пролила.

Док је пала Јањина и Једрене, дотле је још остао једини Скадар, и он ће баш да зададе Европи понавјешада. Јер док несласне иду за тиме да Скадар припадне Арбанији, дотле Црна Гора воли радити да остави мртве животе свих својих синова око Скадра него да се врате кући не освојивши града. Пад Скадра може врло лако, а сигурно и хоће, изазвати мало јаче компликације у које ће упаднати Европа сама, ако не буде вођила рачуна да ли један Скадар има баш толико вриједности, да се ради њега замути цијела Европа и поремети европски мир. Кад је већ некеме да Скадар припадне Арбанији, онда би много практичније урадио, да гдјегод у Арбанији даде саградити један нови град, много већи и лепши од Скадра, јер би тиме много мање потрошио него што је то до сада урадио и што ће још потрошити на сувишно мобилизовање и ратно спремање.

Кроз прошлу недељу није било никакве акције око Скадра, јер се дало времена да цивилно грађанство остави град. У то је направљен корак на Цетињу да се мора обуставити бомбардовање и јуриш на Скадар, јер тако велевласти хоће. Међутим стижу гласови, да се понова почело са бомбардовањем. Свакако смо врло близу посљедњим и одлучним данима.

Наши под Скадром

Из Мелгуши има ова обавјештења биоградска „Политика“ о српским војскама под Скадром:

Данас сам обишао положаје на другом сектору, које држи српска војска. Између Бојане и Дрињаче, на цијелом овом сектору, ископани су ровови у којима су српске трупе. Нарочито је лијепо са мелгушке косе посматрати скадарске положаје. Право предамном пукла је велика равница, по којој кривудају на све стране канали за одвођење воде, обрасти трњем. На сјеверу се види Брдица, удаљена од наших положаја пет километара. На самом врху Брдице стоји фор окружен многобројним шанчевима, из којих сваки час извирују турски војници и официри. Падине Брдице, са стране према нама, врло су стрме и испреплетане бодљикавим жицама, које из далека личе на лијепо обрађене винограде. Лијево и десно од Брдице бијели се Дрињача са својим мочарима. С оне стране Бојане црни се град, као велики пласт сижена, са својим кулама, које су разрушене топовима. Лијево од града је Мали Тарабош, изванредно добро утврђен. До њега је Велики Тарабош такође врло добро утврђен. Два реда утврђења на Великом Тарабошу већ су Црногорци заузели и од посљедњег утврђења не дијели их више од 150 метара. Лијево од града је коса Тепе, која се благо спушта према граду. Крај самог Тепеа бијели се Скадар са својим лијепим кућама и високим касарнама. Нарочито пада у очи и лијепо се види католичка црква са својом великом звонаром. Десно од вароши је Мали Бардањолт, у чијим је утврђењима смјештена главна турска сила. До њега је Велики Бардањолт, који је у црногорским рукама. Више Скадра на сјеверу плави се језеро.

Варош се стално бомбардује са Широке и Великог Бардањолта. Турци се спремају на посљедњи очајан отпор. Они подижу нове редове бодљикавих жица и копају шанчеве на косама поред самог Скадра.

Наши војници смјештени су у земуницама, у којима имају добар заклон од турских шпангела. У пољу, пред Мелгушима, предстраже се сваког дана пушкарају.

Да би разбили досаду и монотонију, која прати сваку опсадну војну, наши војници често праве шале које изазову пушкарање на цијелој линији. Синоћ су, тако, ухватили једну керушу, привезали јој канту за реп и наурили на турске предстраже. Уплашени од керуше, турски

војници испалили су преко хиљаду метака. Ономад, опет, један ужичанин нашао магаре, везао му фењер о врат, на чело му прилијепио адресу Есад паше и отпријко га тако у турски логор.

Турски војници, недалеко од наших положаја, напасују врло често своја стада оваца и говеда. Прије неколико дана било нам је понестало меса, а ова турска стада баш су нам запала под око. Неколико Ваљеваца тако су непримјетно дотјерали у наш логор читаве чопоре и стада, да су добили једнодушно пријазње од свију нас.

Интересантно изгледају наши официри из албанског и приморског одреда, који већ шест мјесца живе по овим кршевицама и планинама. Њихова официрска униформа потпуно је упропашћена, а они сада сви носе војничко одјело, шинел, цокуле или опанке. Мјесто сабље сваки официр има по једну дугачку мотку која му помаже у вучању по планинама.

Задримље и скадарско поље необично су богати. У Дриму, Дрињачи и Бојани има врло лијепе рибе, нарочито јегуље. На све стране виде се лијепе шуме, од маслина и смокава. Наши војници нашли су лаворово лишће, које трпају у своје манерке са пасуљом. Вријеме је као у сред лjeta. Наши војници већ се увелико купају у Дриму.

Преко цијелог дана виде се крај пута голи води из Сан Ђованија у Скадар гомили наших и црногорских војника. Ту они надугачко и нашироко причају један другом своје доживљаје из овог крсташког рата. Нарочито Црногорце интересује да чују приче о биткама на Куманову, Прилепу и Битољу.

Откако су дошле наше трупе са топовима, црногорски официри често нас посјећују. „Е ради смо видјети браћу из Шумадије, на смо сишли са Тарабоша да се за јуначко здравље уитамо“ — веле они.

Према оним обавјештењима која сам овдје добио о борбама на Скадру и проласку наших трупа преко албанских кречова, јунаштво Црногораца просто је за дивљење, а напори албанских трупа били су надчовјечански. Наша јавност врло мало о томе зна, и зато ћу вам о томе особено писати.

Има већ неколико дана како у наш логор долазе два Црногорца, младића од 15 година. Они нас једнако моле да им дамо пушке, јер им њихови командири неће да дају, пошто још за пушку нијесу дорасли. Ми их заваљамо да ће пушке добити чим дође наш транспорт који неможе никако да стигне због „Хамидије“, „Аможе ли сета „Хамидија“ узети јуришем“, сасвим безазлено питају они.

Преко Сан Ђованија сваког дана стижу Црногорци из Америке. Сваки од њих носи о рамену пушку „московку“, коју је сам набавио у Америци.

Од како је дошла наша артиљерија, Турци се живи не чују. Раније су стално играли коло пред брдичким редовима, али од када их топови и пуковника Триковића засуше једанпут страшном ватром, од тада се више не појављују.

Нема Црногорца који не вјерује да Скадар мора да падне. „С помоћу Божијом и наше браће из Шумадије заробићемо Есад пашу и Скадар освојити. А нећемо их вала побити, него посјећи“ — веле они.

Скадар

У току балканског рата постала су многа мјеста знаменита и то мјеста, о којима се није говорило већ неколико деценија. Данас се између свих тих мјеста истиче утврђено мјесто Скадар, који је постао предмет дневног разговора.

Скадар, који су стари називали Скодра, а који Турци зову Ишкoдpа, лежи недалеко од Скадарског Језера у веома плодној, али доста грозничавој околини. На путника не чини сам град тако привлачан утисак као брда, која затварају јужно-албанску низину око морске обале. Исто тако је диван поглед на широко Скадарско Језеро са његовим острвима и полуострвима. Одмах уз језеро простиру се дивне и плодне равнице са дивним насадима, а из ове дижу се брда са својим пећинама и клисурама, од којих су некоја вјечито снјегом покривена.

Положај Скадра је као створен за колонију: тамо се види дуги низ брежуљака, око којих са три стране теку ријеке, богата и плодна долина, језеро пуно риба, ријека, која је пловна до мора, кратко све што је природа могла дати. Људске руке су навеле оно, што је људски дух измислио: поморску луку Шиндин, ријечку луку Оботи, једну тврђаву и још утврђење Росафа, која потјече из српског доба из 14. стољећа, са тим разне манастире, грађевине, тврђаве, мостове и путове. Истина, ради тога, што су близу језеро и ријеке, има бојазни од поплава, које се често појаве, а регулација није још проведена.

Град Скадар састоји се из два мађусобно одијељена дијела: трговачки дио са становима и чаршијом, и нови град који се спушта у низину. Ова чаршија, у којој се развија цијели трговачки живот и у којој се ређа дућан до дућана, кавана до каване, изгледа да нема краја. Овдје се људи баве сваком врстом трговине и обрта, а заступане су све народности; хоће ли човјек да се бави физиономским студијама, има овдје за то веома широко поље. Кроз чаршију се протеже дуга главна улица, од које иде силесија малих сокачића, који се опет сами разграђавају. Осим веома много малих кућица, које су прављене од камена, има по која и красна зграда, као и, пр. тржница, теолошки завод, турбе Баба Мустафа и још неколико џамија. Нарочито су на гласу скадарске вућене ткаонице, везење златом, филигранске радње и ковачнице за оружја, а не мањка ни других умјетних и обртних производа. Чаршија је највише удељена за свагдање и насушне потребе.

Нови град има све оне особине, које се налазе код оријенталних градова. Својим изглед управо зачарава човјека, унутрашњост није баш тако примамљива нарочито ради уских улица, које једва заслужују ово име. У средини је града мали трг, на којем влада прави оријентални живот. Улица, која долази од чаршије претвара се донекле у овећу европску улицу, која спаја периферију града са тржиштем. То је главно шеталиште и корзо. Женских се мало виђа по улици. Некоје куће, које леже на главној улици, лијепе су једнокатнице, прављене на европски начин. У Скадру има и градски перивој (парк) у којем се нарочито осјећа угодни мирис дивних ружина. Осим владине палате и других јавних зграда диже се на тргу и главна џамија са високом и витком мунаром. Остале џамије којих има више, слабије су грађене и мање урешене. По улицама осим главне, већином је тихо пуство.

Број становништва није стално одређен, ну броји се, да Скадар има 30.000 душа, од којих су око двије трећине муслимани, а остатак хришћани, католици и православни. Број католика износи 12.000, који имају надбискупна. Католичка катедрала, која је направљена прије петдесет година, лежи на сред земљишта, на коме се диже и надбискупска плата. Катедрала је једна од најлепших грађевина у цијелом граду. Исусовачки ред из Италије држи у Скадру свештенички семинар, школу, више библиотека и збирака, а осим тога има у граду и француски самостан са основном школом, за тим дјелом забавиште, којим управљају милосрдне сестре, те вишак болница милосрдних сестара. Осим катедрале има још нешто много малих католичких цркава и капелица. Православни живе у посве одијељеној општини и имају двије цркве. Муслимански и хришћански крајеви одијељени.

Скадром управља именовани начелник, којему стоји уз бок бирано вишеће. У овом су тијелу заступане све три конфесије. Град се распада на дванаест махаџа, а окружен је дугим зидом. На зиду је осам торњева. У тврђави је градска посада.

Прве поуздане историјске вјести о Скадру имамо из године 168. прије Исуса. Тада се град звао Скодра и био је пријестоница илирског краља Гентра, који се тада након љуте борбе предао Римљанима. Под царем Диоклецијаном била је Скодра главни мјесто провинције Превалис. За бизантиске владе припадао је Скадар већином крају око Драча, али су већ у оно доба чешће пута наваљивали на њега Словени и више пута заузели. У 12. стољећу припојио је Стеван Душан Немањин и град и околину српској држави. Године 1355. присио је Скадар под власт зетских кнезова, који су га 40 година касније уступили Млечанима уз годишњу апанажу. Године 1479. освојили су Османлије Скадар од Млечана. Године 1474. дошао је румелијски намјесник Сулејман пред Скадар, који је бранио Антонио Лоредано. Осам сати су наваљивали Османлије и срушили скоро зид, кад их је у посљедњи час потиснуо Лоредано. И од овога дана трајао је заправо читавих пет година опседање Скадра. Као што је Хомер опјевао опседање Троје, тако је и талијански pjesник посветио опседању Скадра pjesму „Bellum Scodrense“.

Пошто је Скадар прешао у руке Турака, назван је Ишкoдpом или Искендериджом те је учинен главним мјестом једног санџака. Управљао је њим по један паша, који је био директно подврнут румелијском намјеснику. Кад се Кара Мухамед паша хтио прогласити независним, послао је султан 1787. војску противу Скадра, коју је скадарска посада потукла. Године 1831. присиљен је на кинтулацију Мустафа паша, који се показао непокорним. Двије године касније опседан је у Скадру и Нахик паша, који се држао до 1835. Тада је бомбардован Скадар, при чему је срушено око хиљаду кућа.

Огорчена Русија

Јављају из Петрограда:

Несмишљени корак силне Европе према малој Црној Гори огорчио је велики руски народ. По селима агитују сами мужици за рат са вразима Словенства и православља. Учители тумаче неуком народу, да је за-нада устао на драгу, православну браћу на југу, што су срушили отоманску царевину, старог врага Словенства. Тако говоре учители и народ. Могу вам поуздано јавити, да ће Европа, ако баш буде гонила мак на конач, ударити на велики белај, јер ће се на свијету зачарити страх и ужас, ако се запали неизмјерно словенско море — велики руски народ, што је кадар дати душу за браћу.

Вашем дописнику рекао је један стари Рус, добар зналац простране словенске душе, од ријечи до ријечи ово: „Увјеравам вас да ће свијет доживити страћу несрећу, ако силе не даду мјезимчету Русије што му је потребно као пасушњи хљеб. Руском мужику треба, пасушје оноликих и онаких подвига наше једнокрвне и једновјерне браће, само рећи: Твоја браћа боре се с душом. Герман им не да плодове победа. То је доста, да и посљедњег руског мужика испуни неизмјерном мржњом на врагове Словенства и да им се смркне пред очима. Гроф Берхтолд игра се живом ватром, јер слабо познаје неизмјерне дубине словенске душе. Слабо нас зна запад, који смо кадри дозволити горем од себе, да нас неко вријеме гази, али кад мјештина гријека преврши мјеру, тешко ономе ко нас је газио. Докази: Карло Дванаести — Турска!“

Како је немоћан император и службена Русија, када се загаласала непрегледне масе рускога народа, доказујем овим: Цар Александар II. није баш волио Србе и Бугаре, па је, и ако Русија доиста није била спремна за рат, морао по жељи милијуна мужика и „простих“ грађана загазити у рат с великом отоманском царвином. Онда је, како добро знате, узела Русија Једрене за дан и пала под сами Цариград. Европа је тада тракнула и присилила је на узмак, јер кавалерству највећег славенског народа нема краја. Данас ни Европа ни сав свијет не би били кадри зауставити Русију, ако би је краткокида дипломатија запада изазвала, да подигне свој моћни, страшни глас у одбрану своје словенске браће на југу, који у очима руског народног генија није ни мало далеко од маћушке Русије.

Вјеротрпљивост и хуманитарност Аустрије

Корац Аустрије на Цетињу нијесу изазвали политиком „престижа“, него обзирама човјечности.

„N. W. Tageblatt“

Није Европа још успјела заборавити грдну клевету о насиљу и убиству аустриског консула Прохаске, а већ је бечка штампа обавијестила цио свијет о на-силном обраћању Арбанаса католика у православље, мученичкој смрти монахе Палића у Ђакову и насиљу извршеном над капетаном пароброда „Шкодра“. Послије свега овога аустриска ратна флота улегла је у Јадранско Море. Не треба да човјек буде пророк, па да дође до закључка, да ће се и ова гнусна сплетка свршити исто онако као и глнбава историја са консулом Прохаском. У осталом и сада сва независна бечка штампа предупређава бечку владу, да се причува од оштрих поступака доказујући при том, да се сва кривица Црне Горе, односно пароброда „Шкодре“, састоји у томе што је жељела принудити паробродског капетана да помогне спасавати оне, који се топе. Чудновата је човјекољубивост, нишу бечки листови, плакати над стра-хотом рата, а у исто вријеме срдити се што су хтјели спасти од погибје 200 Срба!

„Високохуманитарна“ „коректна у међународним договорима“ Аустро-Угарска на жалост није баш свагда била благо-расположена да се односи тако болеливо према несрећама ближијег. Ево што је писао А. Афитеатров године 1901. у своме чланку „За Шаров“ (стр. 99).

„Свака арбанаска побуна иде у корист Аустрије. Аустријски новци силају се у Арбанију багашима. Али су наде арбанаске на Аустрију узалудне и глупе, јер је Арбанија корисна Аустрији баш тада, кад се налази у хаотичном стању, и кад бива извор вјечитих смутња, што Аустрији да е могућност да се вазда може умилешати у балканске послове. Арбанаси убијају Србе. Аустрија гледа преко Дунава, гинди руке од задовољства и изу-радо говори у себи: никад нисе сувишно задавити неколико стотина Срба, да се други застраше. Јевропа је незаборавна. Јевропа збоји Аустрију: јеси ли можда? Ви — политичка култура — доушати,

да се у сфери нашега утицаја не такве
страхоте! Ја доуштам! Никада! Ево —
прочитајте какве енергичне кораке ја пред-
узимам преко нашега посланика код
Порте... А Арбанаси црско одговарају:
„У горама не читају се фермани“, и про-
дужавају клати Србе по Старој Србини,
знајући врло добро, да аустријске оклоп-
нице неће доћи да спасавају Словене.
Сад погледајмо како Аустрија уважава
слободе и особито слободу савјести. Кад
је аустро-угарска војска улегла у Босну и
Херцеговину, како пише професор Радо-
ван Кошуткић, у име цара обећано је срп-
ском народу да ће закон и обичаји
земље бити поштовани „и да ће се пред
законом сви користити једнаким правима
и да ће свијема једнако бити обезбје-
ђена вјера и имање“. Сва ова обећа-
ња остала су само празне ријечи. Све
је било погажено најгрубим начином. Ду-
го су Срби трпјели и кад је трпљењу до-
шао крај Срби су године 1896., 1897. и
1900. послали к императору депутацију с
меморандумом. Српски се народ жали ка-
ко влада уништава народне светиње од-
редбама, које се не саглашавају с ауто-
номијом насљедином од Турака. Жандари
улазе у школе, разне управе црквених
општина, насилнички скидају ликове све-
таци и мјесне власти забрањују општинама
куповати имања и примати прилоге од
добрих хришћана; забрањују вршење вјер-
ских обреда православне цркве, дају по-
властито латинскоме писму на штету Њи-
ришине; забрањују називати се Србима;
одузимају народу право да бира своје
свештенике; постављају највеће препреке
за грађење православних цркава и срп-
ских школа. (Прије окупације на 400
хиљада српских становника било је 200
школа, а сада на 700 хиљада има их 79).
Не доуштају оснивање просвјетних дру-
штава, читаоница; пјевачких зборава, на-
мећу штатут, који је противан канонима
православне цркве; насилнички и јавно
преводе Србе у католицизам; забрањују
светковати св. Саву и држати његове
иконе. На све ове жалбе Беч је мучао; а
мјесне власти марљиво су затварале у
ташницу људе, који су потписивали ме-
морандуме; распуштали су општинске у-
праве и давали их у руке полицији. При-
тисак, који се није могао више подносити
принудно је 200 хиљада мухамеданаца, да
се преселе у Азију. Оваква емиграција,
коју је изазвала влада, добро је дошла
Аустрији, јер је на опустјеле земље на-
сељавала Нјемце. Ни мало није боље
стање православних Словена ни у Угар-
ској, а особито Угро-руса. Ми имамо пред
собом поражавајуће догађаје из живота
тога обездомљеног народа. У Марнариш-
ком округу 11 дјевојака постригле су се
у калуђернице и отишле су у шуму, да
тамо мирно проводе монашки живот.
Жандари су дошли у шуму, свукли с
дјевојака одјећу и у голим кошуљама и
босе потјерали су у студену ријеку и тамо
их држали два сата, непрестано изруга-
вајући се над њима; а послје су их за-
творили у тамницу. „Врло нам је тешко
што немамо књига, те не може правилно
вршити црквену службу. Остале су голе
стијене како у домовима, тако и у црк-
вама (ствари црквене конфисковали су).
Жандари бију нас и на дрва и стубове
вјешају људе и жене“.

Овако су поступали, и поступају, Ау-
стријанци према Словенима, а попричајте
се мало са сјевернијема Италијанцима о
господарењу Аустријанаца у Венецији и
Ломбардији...

Ево вам примјери аустријске вјеротр-
ливости, либерализма и хуманитарности!
Како често спомињу сад Словени вели-
кога старца Гледстона, који је у разго-
вору с аустријским новинаром рекао:

*„Ја ћу с вама говорити са отвореним
картама у рукама. Ми Енглези не мо-
жемо тријети ващу разбојничку политику.
Ми нећемо доустити Аустрији, да узме
више ни једна земље. Балкан је за бал-
канске народе.“*

Руке даље, Аустријо!
(Хинос у „Варшавској Мисли“, с руског М. Д.)

По листовима

Једна чудновата одлука

Под тим насловом пишу: Конференција велесила
у Лондону, одлучила је сјеверне и источне
границе за ново скловану илајућу Арбанију. Том
приликом одлучила је конференција велесила,
да позове Србију и Црну Гору, да одмах напусте
сва ова мјеста, која су по конференцији одређена
за нову Албанију, јер ако то не учине, онда ће
имати посла са цијелом Европом. Ова одлука лон-
донске конференције не само да се поел са пока-
зано неутралношћу, него је управо неизвједљива.
А ево зашто. Српске војске бију бој са турским
војскама, које се налазе у Скадру под заповјед-
ништвом Есад паше и на ријеци Шкумбн под за-
повједништвом Цавид паше. Ако би српске државе
послушале горњу одлуку велесила и напустиле
Арбанију, онда ништа не стоји на путу да се ове
двје турске војске споје и да са војском од
80—100.000 људи ударе на Србију или Црну

Гору. Ово би може бити неко и желио али смије
ли то Србија и Црна Гора доустити?

Ми нећемо за сад да се упуштамо у критику
оне једнакосте одлуке у ратној историји, да се од
побијеђеног непријатеља изузме један дио освојене
земље и ствара нова држава са оним истим ста-
новиницима, који су се борили против побједоносне
војске али држимо, да Србија и Црна Гора не
могу повући своју војску из Арбаније све док
док се тамо налази турска војска, против које
балкански савез војује.

Највише жртава — најмање среће

Биоградски «Одјек» пише: Од почетка балкан-
ског рата Србију и Црну Гору прати стална зла
срећа у свима приликама, у којима су оне дале
примјера највеће храбрости и највећих пожртво-
вања. Србија, нарочито, која се растргла напорима
на све стране, која је својом војском појела пола
Балкана, од Једрена до Драча и од Дунава до
Једрејског Мора, која је посетила гробља својих
сина и на својим и на савезним ратиптима,
стало је у најтежег положају. Њој се од почетка
рата оспоравају плодови њених најпаметнијих
побједа. С највише жртава она је најгоре среће.
Губитак Скадра за братску Црну Гору, који је исто
толико губитај за Србију, нова је жртва њена.
Али она је пошљедња, коју Србија може подијети.
На суду великих сила и у сајету балканских са-
везника не смије се заборавити, шта је Србија за
оних шест мјесеци све учинила и шта је заслужила».

Одлука у скадарском питању

У дипломатским круговима, нарочито францус-
ким, руским, ита и енглеским превлађује мишље-
ње, да ће у скадарском питању, и покрај одлуке
лондонске дипломатске конференције, пошљедње
ријеч рећи балкански савезници. То се мишљење
оснива на чињеници, да су Црна Гора и Србија,
противу захтјева великих сила, продужиле бом-
бардовати Скадар свим силама. Нареским исто-
вима и из Биограда и са Цетина јављају, да је
искључено, да Србија и Црна Гора остане за сно-
јих леђи непобијеђену турску војску. У прилог оном
мишљењу говори и изјава једног пријатеља срп-
ског министра предејелства Пашића, који је рекао:
Одлуку великих сила у скадарском питању не
треба узимати одмах трагично. Велике силе су и
прије по што је рат отпочео увијекале, да по-
бијеђени неће добити ни пола страног земљишта.
Као што се зна, велике силе су од тога доба про-
мијениле своје мишљење. Радн части црногорске
и српске војске Скадар се мора заузети, а пред
свршеним чином поклониће се и велике силе. За
љубав Скадра велике силе неће водити европски
рат. Црну Гору је Скадар стао већ многих жр-
тава и она га се више не може одрећи.

Српски губитци код Једрена

Српски лист «Дневник» пише, да бугарски
губитци при заузећу Једрена не износе ни тре-
ћину од оних, што се претпоставља. Напротив,
како тај бугарски лист пише, српски губитци су
врло велики, а до тога је дошло на овај начин:
Под тешким ударима српског двадесетог (заједарског)
пука, турске су трупе пошле према источним оп-
садним секторима. Али када су наишли на отпор
Бугара, Турци су у једном брзом налету покушали
да се пробрну на запад и сјеверозапад кроз оста-
ле српске трупе, јер су те трупе биле на по-
ложацима, пред рјаним за брзање, те су Турци
рачунали као поуздано, да ће се ту моћи пробити.
Али су их српски јунаци дочекали на бајонете и
сузбили их тако страховито, да су се пролизи
потоци крви. Настала је страховита, најада до-
ле још невиђена сјеча. Поље су застрле гомиле
љешева. У томе часу је била ријешена судбина
Једрена. Турке је спонао силан страх. Почели су
бацати оружје. Једни су се у масама предавали,
а други су бјежали као без главе. Једрене је пало,
али су Срби ту побједу криво латили.

Мађари и Арбанија

«Виланг» јучно напада грофа Берхтолда, аустро-
угарског министра спољних послова, и наглашава
да Мађари ни по коју цијену нијесу вољни про-
лијевајати крв за стварање звјерињака, који се
зове Арбанија.

Правашки лист у корист Црне Горе

У пошљедњем броју «Хрватске» признаје се,
да је Скадар потребан Црној Гори, па се онда
надовезује: «Ни само пучанство Скадра не би са-
толико устезало црногорског поданства, кад не би
било агената који га усдирују против Црне
Горе».

„Демонстранти“

Под овим насловом доноси бечки «Zeit» увод-
ни чланак, у коме овако карактерише демонстра-
ције флоту против Црне Горе и Србије: «Главни
разлог зашто су велике силе одлучиле да учеству-
ју у флотној демонстрацији, било је питање: или
препустити акцију самој Аустро-Угарској монар-
хији, или поставити јој Европу о бок; интере-
сима тројног споразума и њених балканских
штићеника без сумње боље се користи једном
европском акцијом него једном само аустријском.
У Петрограду увидјели, да је у ствари много угод-
није или упоредо са Аустријом, а то значи: кон-
тролисати је и спречавати».

Чланак се завршио овим ријечима: «Флотном
демонстрацијом, којом се бајати хоће присилити
Црна Гора, да се покори Европи — *дооставља се у ствари аустријска политика под стра-
ном титотство*. Ово ће се тек данас у пуној свијет-
лости видјети, кад ратне операције против Скадра
побједоносно узнапредују, а парада лађа пред Баром
остане посве јалова».

А шта ће за тим бити? О том није ништа за-
вјешано у високом вијећу Европе. Хоће ли се
тада с празних демонстрација пријећи на озбиље
и присилне кораке? Тада морају опет поново по-

чети мучни и дуготрајни преговори између сила
чији ће резултат, — то се може данас са сигур-
ношћу прорећи — бити негативан. Тад ће пући
брука велике Европе пред малим Црним Гором и та ће
се брука као и обично мирно прогутати. Наша
ће монархија имати само да бира: да ли ће и она
повијети један дио бруке или ће па се предузети
један дио одговорности, да чувену европску са-
гласност распрши. Једна угодна алтернатива и из-
глед пуни радости!»

Изјава Шукри паше

Бугарска врховна команда даје изјаву

Софија, 26. марта. — Да би се
побили нетачни или тенденцијозни
гласови протурени у страној штампи
односно предаје Шукри паше и да
би се утврдила истина, врховна ко-
манда саопштава шљедећу изјаву
коју је дао сам Шукри паша: 13.
марта ја сам се налазио са мојим
главним штабом у старом форту
Илдириш. Послије продирања тру-
па источног сектора у варош, ја
сам наредио да се да знак за пре-
кид операција и послје пола сата
представио ми се командант кра-
љевске бугарске гарде пуковник
Марколев, који остаде код мене
око један сат, затим у пратњи два
официра гардиска отишао сам код
ђенерала Вазова, који се налазио
у варош и представио му се. Ту
сам с њиме провео пола сата, а
затим сам с Вазовом у аутомобил
отишао на мост гдје бијаше ђене-
рал Иванов, командант друге бу-
гарске армије, који ме је задржао
пола сата, послје чега сам се вра-
тио у мој квартир гдје је за ври-
јеме мога одсуства долазио један
српски мајор с више војника, али
их ја нијесам видио. Ову је изјаву
потписао Шукри паша. (Бугарска
Агенција).

Честитка ђенерала Степановића

Ђенерал Степановић ђенералу Иванову

Софија, 26. марта. — Денеша,
коју је ђенерал Степановић, коман-
дант српских трупа код Једрена
упутио из Мустафа Паше 13. марта
10. с. 55 у јутро ђенералу Иванову,
команданту друге бугарске армије
приликом заузећа Једрене гласи: «Са
свим жаром братских осјећаја срп-
ске војске, честитам вам као и тру-
пама источног сектора на униште-
њу оклопљеног отоманског чудови-
шта, слава им. Ђенерал Степановић.
(Бугарска Агенција)

Велике силе и савезници

Одлука амбасадора ради одговора

Лондон, 27. марта. — „Рајтер“
сазнаје, да су амбасадори на да-
нашњој сједници донијели одлуку
односно ноте, којом ће велесиле
одговорити балканским државама.
Држи се, да се мишљења велесила
нијесу измијенила. Дипломатски кру-
гови тврде, да се данас ситуација
може оптимистичкије посматрати
пошто држање савезника изгледа
умјереније. — Изасланици црногор-
ски и Хаки паша посјетили су ми-
нистра иностраних дјела.

Срби под Једреном

Изјава министра војног

Биоград, 27. марта. — Министар
војни, одговарајући у скупштини
на интерпелацију Рибарчеву, изло-
жио је улогу српске војске при оп-
сади и освојењу Једрена. Српска
војска имала је под Једреном 47.861
војника под командом ђенерала
Степановића, који је морао вршити
опсаду најјачих утврђења. Прили-
ком јуриша ђенерал, да би олак-
шао Бугарима напад на источни
фронт, напао је та утврђења. Шукри
пашу је заробио српски 20. пјешачки
пук. За вријеме цијеле опсаде Срби
су имали 478 погинулих у боју,
608 умрлих од болести, 1917 рање-
них и 1932 разбољелих. Скупштина
је одушевљено поздравила мини-
стров говор. Влада је тражила зан-

редни војни кредит од 90 милиона.
Драшковић, млади радикал, интер-
пелисао је Пашића о савезу балкан-
ском и држању савезника односно
питања територијалног изласка Ср-
бије на море и граница аутономне
Арбаније. Прије дневног реда про-
читане су честитке из новоослобо-
ђених вароши, као и оне од више
славенских удружења из Аустрије.
— Посланик Спалајковић је при-
спио службеним послом.

Бугарска војска

Распуштање резервиста

Софија, 27. марта. — Двије кла-
се резервиста око 20.000 војника
од 46 година пуштени су кућама
на неодређено одсуство.

Манифестације у Русији

Забрана организовања манифестација

Петроград, 28. марта. — Цар је
примио великог књаза Николаја
Николајевића, министра војног и
више већих војних старјешина. Пре-
фект је издао забрану против ор-
ганизовања демонстрација.

Забрањено војсци учествовање

Петроград, 28. марта. — Царе-
вом наредбом упућеној војсци за-
брањује се истој учешће у ма как-
вим било манифестацијама, као и
оним сличним 24. марта.

Разне вијести

„Хамидија“ опет лута

Суец, 28. марта. — „Хамидија“
је отпутовала на југ.

Министар финансија у Биограду

Биоград, 28. марта. — Дрљевић,
црногорски министар финансија при-
спио је овдје; бавиће се неколико
дана.

Велесиле и Балкан

Држање Бугарске

Софија, 28. марта. — Са над-
лежног мјеста тврди се, да се не
види икаква препрека да се неод-
ложно потпише прелиминарни мир.
Што се тиче Бугарске она је го-
това; у сваком случају одлука за-
виси од велесила као и од осталих
савезника, на чије држање Бугар-
ска не може упливисати.

Одговор велесилама

Лондон, 28. марта. — „Рајтер“
јавља, да ће се одговор велесила
на потоње саопштење савезника ос-
нивати на шљедећим подацима: Пр-
во: Велесиле усвајају као основну
преговора нову границу турско-бу-
гарску у правој линији Енос-Мидија
предложеној од Бугарске. Друго:
Велесиле ће ријешити судбину Егеј-
ских Острва, од којих ће већи дио
припасти Грчкој. Треће: Финанси-
ска комисија која ће се већ држати
у Паризу проучиће питање о рат-
ној оштини, као и сва финансиска
питања која потичу из рата. Чет-
врто: Велесиле су већ утврдиле гра-
нице сјеверо и сјеверисточне Арба-
није и расправљају о дијелу грани-
ца који остаје да се утврди. Најпо-
слије велесиле препоручују савез-
ницима да прекину непријатељства.
Према извјешћу „Рајтера“, у мјесто
граничне линије Енос-Мидија током
Ергена и Марице предложене од
стране велесила, Бугарска је пред-
ложила, а велесиле усвојиле управо
рећи директну линију, која полази
из Мидије до станице Мурадри, гдје
се сијече жељезнички пут Цариград
Једрене; од те тачке линија ће у-
чинити мало скрећање и изиће ће
на једну тачку на истоку Еноса.

Ратна оштета

Комисија за ратну оштету

Париз, 29. марта. — Прва сјед-
ница комисије за ратне оштете ни-
је још означена. У министарству
иностранних дјела држи се, да неће
бити прије 6. априла.

Француска јавност за Црну Гору

Испад који Аустро-Угарска спрема против Црне Горе, занима не само политичаре по занату, већ и све остале Французе. Сви се чуде како Русија може то да трпи и питају се: Зар она неће да престане са демобилизацијом, јер би бројно повећање војске само по себи уздржавало Аустро-Угарску. Све оптужбе бечког кабинета против Црне Горе демантује црногорски делегат у Лондону, чије изјаве потврђују и француски дописници. Тобожње насилно превозиће католика у православље није ништа друго до изјава о својој вјероисповијести оних који су то крили, из страха да не буду гоњени нарочито с тога што су за вријеме турске владавине аустријски агенти представљали православне као бунтовнике. Називајући се католицима, православни су тим самим ступали под заштиту Аустро-Угарске. Све је то рађено у намери да се код Арнаута католика развије мржња према Србима и да се Арнаути-католици придобију за Аустро-Угарску, којом су они у пошљедње дане били незадовољни због њене пристрасности за муслимане.

Бечки је кабинет циркуларно извјештио велике силе, да су га насиља над католицима, који стоје под заштитом Аустро-Угарске побудила да прибјегне морској демонстрацији.

Тај факт што Аустро-Угарска извјештава о морској демонстрацији тек пошто је послала флоту и пошто је у почетку порицала циљ одашиљања флоте, француска штампа пропраћа критички. Политички су кругови извјештени да Аустро-Угарска намјерава пошто по то да омете заузеће Скадра.

Жан Ербет у „Echo de Paris“ доказује, да аустро-угарски испад ослобођава Француску и Русију од принципног признања да Скадар припадне Арбанији, што би у овај мах изазвало утисак да се одобрава аустро-угарско насиље према Црној Гори. На тај начин Аустро-Угарска сама изазива измјену одлуке коју је већ издјејствовала.

Наоружање Арбаније

Шеф привремене арбанаске владе Исмаил Ђемал-беј, који се сада са своја два сина налази у Риму, причајући италијанским новинарима, који су га интервјуисали, какав је у пошљедње вријеме био живот у блокираној Авлони, саопштио им је између осталог, како вели „Корњере дела Сера“ и ово:

„Од важнијих догађаја био је један једини, и то овај: Једнога дана стигао је у Авлону један аустријски официр у грађанском одјелу у пратњи једног свештеника и једног морнара. Он се са једног Лондоновог брода искрцао на утоци ријеке Семени и на чамцу са једрилицама допловио је у Авлону. Тај официр нам је нудио, да становништво наоружа бесплатно пушкама.

Али ја сам ту понуду одбио, рекавши му, да нам је оружје непотребно, пошто је безбједност земље повјерена старању Европе“.

Демонстрација морнарице

Демонстрација морнарице било је у разна времена и са разних узрока. Сврха им је, да се једној држави покаже, да се одлучило да се силом протурги она жеља, која је изјављена у дипломатским нотама а није јој се одазивало. Појам „демонстрације морнарице“ веома је опсежан. Понајвише се могу субсумирати разне акције почевши од показивања заставе па до провођења војних присилних мјера. Најблажа је форма шипљање ратних лађа које својом присуствоу чине само притисак и хоће демонстративно да дједују. Ако ово није доста, онда се прелази на мирну блокаду. Она се очет састоји у том, да се затвори лука, где се кани демонстрирати и сипријечи се сваки извоз и увоз. Сада није далеко корак к даљим присилним средствима. Ако ће блокада да буде успјешна, онда се морају противничке лађе безусловно покоравати во-

љи онога који блокира. Ово може погђе-када довести до пуцања на трговачке лађе, које хоће да прекину блокаду.

Даље је једно средство искрцавање војне силе на копно. Искрчане чете употребљавају се једино за запосједање јавних зграда, брзојавних и царинских станица, као и других сличних државних завода. На овај начин прошла је демонстрација француске морнарице пред Митиленом, да се Турска присили да задовољи захтјеве француских држављана. Такођер за вријеме критске блокаде у доба турско-грчког спора, иза кога је дошло до рата године 1896, употребљено је ово средство, на што су чете европских великих сила запосјеле Канеју и Суду. Овдје се пошло још један корак даље. Дошло је до више окршаја, и ако су државе, које су демонстрирале живиле у миру са Грчком. Такођер су бомбардоване разне тврђаве, а међу осталима порушена је ватром из тонова са ратних лађа тврђава Малакса. Приликом једне друге демонстрације, која се може, пошто се радило о појединим лађама, по свом бићу такво назвати уништена је чак и једна ратна лађа. Радило се овдје о увреди, која је нанесена њемачким држављанима у Хаити. Влада се није могла склонити да пропусти, док није напоскон њемачки крсташ „Пантер“, пробио једну хаитанску топовњачу.

Зависи од околности, хоће ли се с почетка дати демонстрацији најблажа форма или ће се латити оштријих средстава. У овом је правцу мјеродавно држање владе оне земље, против које је намијењена демонстрација. Али њезино дјеловање зависи о том, хоће ли мање или више упливисати демонстрација на становништво, против кога је уперена.

Демонстрација, која је заснована поводом скадарског питања, подсећа нас на ону демонстрацију, што су је подзеле пред Улцињем велике силе године 1880, да извојште за Црну Гору ово мјесто. Пошто Албанци нијесу хтјели да уступе Црној Гори Гусиње и Плав, како је то одређено бечким уговором, предложено је, да се мјесто тога уступи Улцињ, што је ипак одбила Порта. Гладстоне је за тим тражио, да се одацнаље међународна ескадра са четама. Након расправа, које су потрајале више мјесеци, а за које су се вријеме оружали и Арбанаси и Црногорци, сакупили су се код Грчка ратне лађе, од којих су имали чете само руске; енглеске су лађе имале пуномоћ за евентуална насилна средства. Посланици у Цариграду потписали су несобичан протокол у погледу акције. Порта није очет попустила и Енглеска је захтијевала, да се Смирна запосједне. Али на то нијесу пристале Аустро-Угарска, Ђемачка и Француска. Албанска је линга наставила отпор, па су у новембру турске чете у Улцињу морале присилити Албанце да попусте. На 5. децембра могла је европска морнарица већ отпловити из Улциња.

Године 1886. дошло је до демонстрације против Грчке, када је министарство Делианисово хтјело за вријеме устанка у Румелији поћи против Турске, да освоји оне крајеве, који су Грчкој обећани на берлинском конгресу.

Почетком фебруара састала се у Судабају међународна морнарица, а након ултиматума, концем априла отпловили су у Пиреј по једна аустро-угарска, њемачка, талијанска, француска, руска и енглеска ратна лађа. Пошто је Грчка непрестано сакупљала чете у Тесалији, отишло је пет посланика великих сила из Атене, па је започела блокада источно-грчких лука, док је очет на граници дошло до сукоба између Турака и Грка. Концем маја, када је демисиионирало министарство Делијаниса, наређена је демобилизација грчке војске и блокада је напуштена.

На Скадар!

Нек пакао на нас креће
Нек нас мори жеђ и глад.
Вратити нас нико неће —
Наш ће бити Скадар град!

За њ дадосмо доста крви,
Даћемо је још и још:
Сред ђешева и сред стрви
Узећемо Тарабош!

Костурницу створаћемо
Где су поља, где је сад —
Гинућемо... хрлићемо...
Наш ће бити Скадар град!

Црвен крсташ заповије
У Бојану и у Дрим:
Као зора ката синеће
Зарудиће сне под њим;

Па нек виде див-планине,
Небо, море, свијет сав
Како пада, како гине
Горски цар и горски лав...!

Од три пушке и три лава
Нек изгину и два баш —
И са једним од три лава
Скадар мора бити наш...!

На Благовијести, Цетиње. 1913.

Д. С. Ђ.

Дневник

Насиље над „Румијом“. Прије но што је ступила на снагу објављена блокада наших обала, јуче изутра враћао се јакт Румија из Улциња у Бар. Код Водунице пресрела је јакт једна аустријска торпедњача, која је „Румију“ зауставила и није је хтјела пустити у луку. „Јуначка“ аустријска торпедњача на тај начин прибавила је аустријској флоти ратни трофеј: један мали ненаоружани краљевски јакт!! Послије тога је јакт пуштен, али с тим да не смије ићи ни у једно црногорско пристаниште! Он је отпловио у Драч.

За наш Црвени Крст. У братској Србији одушевљено се преглио да се нашем Црвеном Крсту што обилније притекне у помоћ. То је учињено поводом апела, који је учињен у нашем листу, а који су имали доброту да пренесу у своје ступце и многи српски и словенски листови. Да би прикупљање прилога у Србији ишло лакше, то је Општа Привредна Банка у Београду узела на себе племениту дужност да прикупља прилоге за помоћ нашем Црвеном Крсту, те је већ објавила, да ће примати и најмање прилоге. Нема сумње да ће овај племенити потхват у у братској Србији бити обилно потпомогнут. Ејвала честитој Општој Привредној Банци, као племенитој браћи у Србији!

Убиство Хасан Ризе. „La provincia di Padova“ доноси вијест из Беча: „Арбанаска Кореспонденција“ добила је вијест, према којој је потврђен глас, да је бивши командант Скадра Хасан Риза беј убијен.

Убиство се догодило у вече 8. фебруара по новом. Хасан Риза био је позван у кућу Есад паше и код овог је провео вече. Када је Риза беј хтио иза вечере кући, понуди му Есад свога ађутанта, да га прати. Риза беј одбио ову понуду. Када је пак отишао кућу Есадпашину напалоше га три индивидуа, од којих двојица опалише у њ два револверска метка и побијоше. Прозлици пригрчаше и набоше Хасан Ризу већ мртва. За злочинцима се дуго трагало, али се никако нијесу могли наћи“.

Помоћ Црвеном Крсту. Из Београда нам јављају, да је збор акционара кланичног друштва усвојио предлог да се вотира 3000 франака на име помоћи Црногорском Црвеном Крсту. Ова одлука наишла је на оште допадање у цијелој Србији и, похваљујући га, изражена је жеља, да овај поступак послужи као примјер осталим друштвима у Србији да се сјете браће Црногорца. Захваљујемо од срца акционарима кланичног друштва у Београду на овом братском дару нашем Црвеном Крсту, а тако исто и онима, који ономењуше и остада друштва да се сјете своје браће око Скадра.

Арбанаски конгрес у Риму. Фамозним арбанаским конгресом, који је држан у Трсту прие кратког времена, као што је познато, нијесу били задовољни ни сами учасници његови, што се видно испољило и на самом томе конгресу. Како су се тим конгресом учесници његови изнјерали и насјели, то су сад покренули мисао да држе други конгрес у Риму. Какав ће то бити конгрес, најбоље казује „Трибуна. Она вели: „Арбанаски одбор издао је манифест, да ће се ускоро у Риму држати арбанаски конгрес. У стању смо да нагласимо, да се ради о ма-

лој групи мало познатих лица. Овај конгрес неће имати службени карактер и не може изразити вољу народа“. Као што се види, у Италији се још сад од тог конгреса ограђују.

Музика

„Ратни поход.“ Нова композиција „Ратни поход“, посвећена „Народној Одбрани“, пјесма од ратног свештеника Ст. Самарџића, композиција нашег омиљеног ветерана музичког, г. Јосифа Маринковића. — изашла је ових дана из штампе у Лијеном издању књижаре С. Б. Цијановића, у Београду.

Композиција је рађена коректно и лијепом, онако како то код нас само може г. Јосиф Маринковић да учини. Има у њој нечега бетовенског, сиљног, класичног, и заслужује пажње шире публике. Удешена је за хор с пратњом клавира, али може врло лако и за клавир соло послужити. Не само свакој пјесачкој дружини, него и сваком свирачу на клавиру нека је најтоплије препоручена ова лијепи и патриотска композиција. — Цијена је само перпер 1-20.

Из збирне „Максимијада“ — „Vedanta“ МОЈ НАРОД

Над престолима сиљних мецена окруњених
Као с' индигом плавим обожан облак кружи,
Мукли се тутан тује — а муња распаљених
Види се свјетлост „богу“ припојној слави служи.
Пред њим небројне хрпе и вођа униљених
Колена преклоњених тврдом се срцу тужи:
Појте вреом крвљу — синова изгубљених —
Мршзаве руке диже и молбу јадну пружи: —
„Ево!
Види! У борби вјекова ја сам снесао срећу
Заштита теби био, оруђе твојој вољи,
И хиљаде сам пута искао смртну свечу
Жељом да у смрт идем, кад живот није бољи!
И судба, крута вјера с којом сви боли крвљу
Пред гробним мехладом у мрском талогу доље
Оте језику смрти и у борбу ме већу
Пустите да ми се разум несрећним срцем коље

Првом сам подлегао — другоме душман био
Са племенитом чежњом васкрса чекају' свога
Са надама се трјешо — болове своје крпо
И топлим молитвама тражио милост бога
И тако годинама све док се чаша прези
И клону благост духа испод вашега крста
Док она гњевна цинку — замрзла свет јој цели
И прокле крвљу својом сав народ по сто пута
И ја се дигох гњеван да с' себе насиље здерем
Коначно паднем — или на живот стечем права,
Разбијем оков мрски — од крви да се перем
И са животом живем што бог човјеку дава...

И ако сада паднем у сред ратничког беса
Тиранство овог света са мном се мора смаћи,
Јер чујте сиљници земље да и про' мртвих нам телеса
Плод крвавог нам труда Ви несмијете таћи!...

ОГЛАСИ

ОГЛАС

Стављам на знање, поштованој публици из унутрашњости, и са стране, да је већ готова моја колекција:

НОВИХ, ДОПИСНИХ КАРАТА ИЗ ЦРНОГОРСКО-ТУРСКОГ РАТА.

Дописнице су са оригиналним и најинтересантијим снимцима, који су до сад изашли.

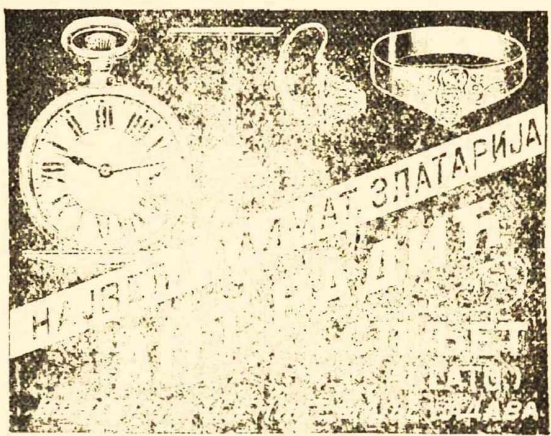
Поруцбине примам, и одпремам на веће и мање количине; ко жели купити, нек затражи списак са означеним цијенама.

Ст. Бар.

С поштовањем:

РАДОВАН В. МИЛИНОВИЋ

П. п. бр. 3, 33 ТРГОВИНА ДОПИСНИХ КАРАТА

П. п. бр. 1. 17—50

ЦЕНТРАЛА:
ТРЕБИЊЕ (Херцеговина)

ТРАВУНИЈА

ФИЛИЈАЛА:
ГРУЖ (Далмација)

трговачко, индустријско, отпремачко, комисионо и агентурно дионичарско друштво.

Велико складиште сваковрсног пираног дрва: дасана, мурала, јеловог, пињевог, храстовог, буковог, сировог и куханог. Паркета букова и храстова.

греда тесаних сваке димензије. горивог дрва и енглешког каменог угљена.

из 1911. год.

П. п. бр. 39. 45—54

Све уз врло умјерене дневне цијене.

Штампана Кр. Ц. Државне Штампарије

Власник и одговорни уредник Радомир Крижаквић Орлински